

Leider van die groepering was de jurist Subhas Chandra Bose, in 1897 geboren, die in Cambridge had gestudeerd, in de jaren '30 voorzitter was geworden van de *Congress*-partij in Bengalen en zich steeds duidelijker had gekeerd tegen Gandhi's tactiek van de geweldloosheid.¹ Drie jaar lang reisde Bose in het midden van de jaren '30 in Europa rond. Hij ging gunstig oordelen over het fascisme en ook de autoritaire wijze waarop Kemal Atatürk Turkije trachtte te moderniseren, sprak hem aan. Voor zijn nieuwe denkbeelden vond hij in de *Congress*-partij geen steun. Hij was partijvoorzitter toen het *Congress* in '38 in jaarvergadering bijeenkwam, en werd, na een principiële koerswijziging bepleit te hebben, afgezet. In '39 brak hij volledig met de *Congress*-partij en met Gandhi. Duidelijker nog dan te voren deed hij uitkomen dat de Brits-Indiërs in hun streven naar onafhankelijkheid het geweld niet moesten schuwen en toen zijn actie (hij was een man van charismatische invloed en een begaafd spreker) bleek aan te slaan, werd hij op last van de *Vice-Roy* gearresteerd en opgesloten. Hij ging in hongerstaking; dit leidde er toe dat hij, na beloofd te hebben zich in Brits-Indië van actie te zullen onthouden, werd vrijgelaten. In januari '41 verliet hij in het geheim Calcutta; hij wist Afghanistan binnen te komen, reisde vandaar naar Moskou en werd in het kader van het Duits-Russisch bondgenootschap door de Russen in de gelegenheid gesteld, naar Berlijn te vertrekken. Daar betoogde hij dat men hem moest toestaan, onder de Brits-Indische militairen die in mei en juni '40 in België en Frankrijk krijgsgevangen waren gemaakt, vrijwilligers aan te werven voor de vorming van een *Indian Legion*. Dat verlot werd hem verleend en Bose kreeg in '41 en '42 (de Duitsers hadden toen ook in Noord-Afrika Brits-Indische krijgsgevangenen gemaakt) ca. tweeduizend vrijwilligers bijeen.²

Naast die Duitse poging om Brits-Indiërs in een militaire formatie bijeen te brengen welke tegen Groot-Brittannië te velde zou trekken, kwam het tot een Japanse. Wij schreven daar al over in ons vorige deel toen wij vermeldten dat eind '41 de Japanse majoor Iwaitsji Foedjiwara naar Thailand werd gezonden met de opdracht om zich te zijner tijd bij de Japanse troepen op Malakka te voegen teneinde contact op te nemen met de Brits-Indische minderheid die er zich gevestigd had en speciaal ook met de Brits-Indiërs onder de militairen die Malakka en Singapore

¹ Bose was geen familielid van de in ons vorige deel genoemde Brits-Indische nationalist Ras Behari Bose die in de jaren '20 naar Japan was gevlucht. ² Van mei tot september '43 zijn twee Brits-Indische bataljons in West-Nederland gelegerd geweest, het ene in Zandvoort, het andere op Texel.